

Висновки. Ми зробили спробу хоча б частково проаналізувати життєвий і творчий шлях джазового музиканта, педагога, диригента та аранжувальника, керівника студентського джазового оркестру кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ Олександра Гайдабури. Його діяльність і тепер спрямована на формування в молоді виконавської майстерності, виховання її на кращих зразках джазової класики і сучасної української музики, а також донесення до слухача живого звучання джазу.

Сьогодні джаз-оркестр під керівництвом Олександра Гайдабури відіграє в мистецькому житті Рівного неабияку роль щодо пропагування естрадного джазового мистецтва, підготовки майбутніх музичних керівників та талановитих музикантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Левада Є. Цей ностальгійний джаз / Є. Левада // Рівне : Бульвар. – 1993. – Липень.
2. Матвіїв А. Олександр Гайдабура: «Джаз – музика стильна, смачна і професійна» / А. Матвіїв // Високий замок. – Львів. – 2001. – 21 грудня.
3. Матвіїв А. Фестиваль ретро-музики «Поліський тур» представляє / А. Матвіїв // Рівне вечірне. – 2003. – 28 березня.
4. Пакотило Л. Джаз-сейшн в інституті / Л. Пакотило // Сім днів. – 1994. – 27 грудня.
5. Плюта І. Джазові імпровізації про нашу культуру / І. Плюта // Рівне вечірне. – 2003. – 14 березня.
6. Провінційне свято джазу // Голос України. – 1995. – 4 серпня.
7. Столярчук Б. Джаз-оркестр Олександра Гайдабури / Б. Столярчук // Вільне слово. – 2001. – 25 квітня.
8. Столярчук Б. Їм аплодували хіміки / Б. Столярчук // Червоний прапор. – 1981.
9. Столярчук Б. Корифеї Рівненського джазу / Б. Столярчук // Мелодії душі. – 1993. – С. 42–44.
10. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник / Б. Столярчук. – Рівне : Ліста, 1997. – С. 220.
11. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник / Б. Столярчук. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Рівне : вид. О. Зень, 2011. – С. 55.
12. Столярчук Б. Успіх джаз-оркестру / Б. Столярчук // Вісті Рівненщини. – 1993. – 30 листопада.
13. Столярчук Б. Ювілей джазового музиканта / Б. Столярчук // Народна творчість. – 2001. – Жовтень-грудень.
14. Столярчук Б. Ритми рівненського джазу / Б. Столярчук, О. Гайдабура. – Рівне : вид. О. Зень, 2009. – 168 с.

Дата надходження до редакції: 26.03.2018 р.

УДК 72.006

Юрій ОДРОБІНСЬКИЙ,
кандидат мистецтвознавства,
професор кафедри дизайну
Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв»

СУЧАСНІ АРТ-ФОРМИ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТЛОВОГО ПРОСТОРУ

У статті проаналізовано роль сучасних арт-форм у системі організації житлового простору. Подано авторське визначення житлового простору й арт-форм. Розглянуто сучасні вимоги до якісного житлового простору. Представлено художнє значення оформлення прибудинкової території та досвід використання арт-форм в одному з найбільш масштабних житлових кварталів передмістя Києва.

Ключові слова: арт-форми, житловий простір, арт-простір, організація, система, мистецтво, будівництво, архітектура, геопластика, скульптура, матеріали.

В статье проанализирована роль современных арт-форм в системе организации жилого пространства. Подано авторское определение жилого пространства и арт-форм. Рассмотрены современные требования к качественному жилому пространству. Представлено художественное значение оформления придомовой территории и опыт использования

арт-форм в одном из наиболее масштабных жилых кварталов пригорода Киева.

Ключевые слова: арт-формы, жилое пространство, арт-пространство, организация, система, искусство, строительство, архитектура, геопластика, скульптура, материалы.

In article the role of modern art forms in the system of the organization of inhabited space is analyzed. Author's definition of inhabited space and art forms is given. Modern requirements to qualitative inhabited space are analyzed. The art value of registration of the house adjoining territory is revealed. Experience of use of art forms in one of the most large-scale residential quarters of the suburb of Kyiv is studied in detail.

Key words: art forms, inhabited space, art space, organization, system, art, construction, architecture, geoplasticity, sculpture, materials.

Постановка проблеми. Сьогодні сфера житлового будівництва і формування комфортного житлового простору в нашій країні стає все більш креативною з художнього погляду. З огляду на справжній бум у будівельній сфері, що характерний для України впродовж останніх років, до житлових приміщень і житлового простору висуваються все вибагливіші естетичні вимоги. Мешканці різноманітних видів будинків прагнуть, аби їхні помешкання, а також прилеглі території були не лише функціональними й благоустроєними, а й художньо досконалими. Таким чином, зростає попит на використання в розбудові сучасного житлового простору різноманітних мистецьких арт-форм.

Означена проблема значною мірою пов'язана із бурхливим розвитком інноваційної урбаністики на Заході, переходом високорозвинених країн світу від стандартної (районної) до квартальної забудови в містах. Конкуренція, що зростає в середовищі архітекторів і дизайнерів, позитивно відобразилася на якості художньої складової житлових просторів. Наразі в містах цивілізованих держав усе рідше зустрічаються новозбудовані типові за формою і дизайном групи житлових будинків (як це було за часів СРСР у 1960-1980-х роках) – натомість усі вони зазвичай неповторні за своїм художнім оформленням і використанням різноманітних арт-форм.

Взаємопов'язаність означеної дослідницької проблеми з важливими питаннями інших наук. Значення сучасних арт-форм у системі організації житлового простору стосується сфери вивчення дизайно-, кольоро- й мистецтвознавства, а також комплексу наук про архітектуру. Дотичною до цього питання є галузь дослідження урбаністики, оскільки переважна частина сучасних форм житлового простору розвивається саме в містах чи передмістях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років питання, які досліджуються в контексті означеної статті, частково актуалізувалися в працях окремих вітчизняних авторів: О. Аккаш [1], В. Давиденко [2], С. Зиміна [3], А. Матрова, Г. Хавхун [5], І. Ригова [7], Л. Смірницької [8], Є. Тромса, О. Хлюпіна [8]. Водночас за кордоном ця проблематика стала актуальною ще на початку нинішнього століття [10; 11].

Попри здійснені наукові розвідки практика використання сучасних мистецьких форм у системі організації житлового простору є настільки динамічною, що суттєво випереджає відповідні теоретичні узагальнення. З огляду на вищевказане, зростає запит на подальші дослідження з урахуванням наявного стану справ у цій сфері.

Мета статті – проаналізувати значення сучасних арт-форм для організації житлового простору.

Об'єктом дослідження є співвідношення мистецьких форм і житлового простору.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, яка ґрунтується на кількох найбільш поширених визначеннях, житловий простір може бути окреслений на науковому рівні як цілісна система постійного мешкання людини як біологічної і соціальної істоти, що характеризується сукупністю умов, необхідних для комфортного проживання.

На думку вітчизняних дослідників, зокрема С. Зиміної, «житловий простір має безліч не лише основних, а й додаткових функцій. Функціонально-просторову організацію житла можна поділити

на три головні складові: суспільно-соціальну (спілкування, виховання, відпочинок, індивідуальна праця), побутову (прання, зберігання, готування їжі) і таку, що забезпечує життєдіяльність (сон, особиста гігієна, фізкультура, лікування). Кожен з означених циклів єдиного процесу повинен проходити у своїй функціональній зоні, яка займає відносно невеликий простір» [3, с. 236]. Віддаючи належне наведеній дефініції, доцільно буде не обмежувати цей перелік зон і сфер житлового простору лише внутрішніми кімнатами квартири (будинку), а й урахувувати, наприклад, подвір'я, прибудинкову територію, тобто всі складові простору, які сучасна людина може назвати словосполученням «мій дім». При цьому варто ґрунтуватися не на твердженні ХХ ст. «мій дім – моя фортеця», а звертатися до дефініції вже ХХІ ст. – «мій дім – моя територія розвитку».

Житловий простір належить до найважливіших культурних й урбаністичних концептів сучасності. Він може вживатися як у широкому (людинознавчому), так і вузькому (архітектурному, дизайнерському) значенні. Як свідчать передові іноземні практики, необхідними і невід'ємними рисами сучасного якісного житлового простору є:

а) чіткий розподіл пішохідних (значною мірою дитячих) і транспортних зон, що передбачає неможливість доступу автотранспорту до внутрішніх двориків (проте з одночасною наявністю спроможностей для такого доступу машинам екстрених служб);

б) розташування закладів громадського призначення, торговельних і побутових установ на перших поверхах;

в) ефективне планування ландшафту, що передбачає розмежування особистого і громадського простору; «обігрування» складного рельєфу (за його наявності) [9, с. 541-542].

Ключовими при формуванні такої важливої складової житлового простору, як прибудинкова територія є такі компоненти, як огороження, озеленення та естетика [8, с. 208]. При цьому необхідним є її районування на функціональні зони, які можна поділити на озеленені затишні простори. Також мають активно використовуватися можливості ландшафтного дизайну.

Що стосується арт-форми, то це поняття лише починає впроваджуватися в наукову термінологію України. Серед нечислених згадок про означений термін виокремимо дисертаційне дослідження М. Кісіль щодо витоків, розвитку й тенденцій концепції формування костюма в західноєвропейському дизайні ХХ століття, в якому авторка стверджує, що «...оновлення торкнулося категорії «форма», яка набула нових якостей існування, що відобразилося на перетрансформуванні її як знака і символу. Насамперед відбулася переоцінка розуміння форми, а поряд із базовою і типовою почали функціонувати такі різновиди, як біонічна, етно-, арт-форма, що демонструє розгалуженість напрямів дизайн-діяльності» [4, с. 14]. Як бачимо, термін «арт-форма» в даному контексті вжито без наведення будь-якої дефініції.

Дослівно розуміючи під арт-формою «мистецьку форму», відзначимо, що до неї належать матеріальні об'єкти, серед яких – різноманітні просторові композиції малих форм, твори декоративно-прикладного мистецтва, а також дрібної пластики й скульптури. Матеріали для арт-форм можуть бути не лише природні (дерева, трава, чагарники, квіти, пісок, каміння, вода й ін.), а й штучні (бетон, скло, пластик, метал,

тканина тощо) [8, с. 210]. Розуміння змісту й значення введення в житлове середовище арт-об'єктів, методів і принципів їх включення в простір, що формується, – одна з необхідних умов розвитку грамотного й професійного підходу до застосування арт-об'єктів у дизайні міського середовища.

Звертаючись до практичних аспектів розкриття ролі сучасних арт-форм у системі організації нового комфортного житлового простору, варто зупинитися на прикладі одного з найбільш відомих житлових кварталів у передмісті Києва – ЖК «Петровський квартал», що розташований за 5 км на південний захід від столиці України. Розпочавши спорудження кварталу ще у 2013 році, забудовник позиціонував свій проект як найбільш масштабний замський житловий комплекс України мало- й середньоповерхової забудови.

Житловий простір «Петровського кварталу» (далі – «ПК») характеризується підвищеним комфортом. Будинки здебільшого п'яти- і шестиповерхові (центральна частина кварталу), хоча зустрічаються і дев'яти- й одинадцятиповерхові (окраїна). Житловий простір «ПК» формують лінії, з яких завершених

наразі є десять і ще кілька знаходиться в процесі побудови. Окрім того, новим проектом стало спорудження в межах кварталу таунхаусів – двоповерхових будиночків із приватними земельними ділянками за американським зразком. Якість власне житлових будинків підтверджується основним матеріалом стін, що побудовані з червоної цегли.

Малоповерхова житлова забудова є трендом, привнесеним упродовж останніх років в Україну із країн Західної Європи, де подібний підхід до квартального будівництва поширений досить давно (на відміну від пострадянського простору, де розповсюдженою була «мода» на 24-, 35- і навіть 42-поверхові житлові будинки як, наприклад, у Москві). Справедливим є твердження Є. Тромса та О. Хлюпіна про те, що «нові концепції житла підвищеної компактності в ідеалі можуть досягнути балансу між індивідуальним будинком та міською забудовою при врахуванні актуальних економічних можливостей їхніх майбутніх мешканців» [9, с. 541-542].

Графічно житловий простір лінії «ПК» відображено на *рисунку 1* [6].

Рис. 1. Загальний план житлового простору «Петровського кварталу»

Як бачимо на рисунку, у житловому кварталі використовуються різноманітні просторові форми розміщення будинків – у вигляді кіл (так званих «бубликів»), напівкіл, літер «С» тощо. Найбільш комфортною формою житлового простору слід вважати «бублики», тобто незавершені «О»-подібні форми, коли два будинки з вигнутими спорудами створюють усередині майже замкнений простір для мешканців, а зовні (по периметру будівель) розташовані приватні подвір'я і кожна квартира на першому поверсі має свій огорожений дворик.

У центрі внутрішнього простору, що формується двома будинками, знаходиться дитячий майданчик. Окрім того, присутні зелені насадження (кущі, дерева), громадські місця, а в напівпідвальних приміщеннях розташовані магазини, кафе, спортивні клуби, салони краси тощо (див. рис. 2 (а, б)) [6].

Отже, у «ПК» застосовані такі передові західні досягнення у сфері житлового будівництва,

як різноманіття об'ємно-планувальних рішень будівель (використання секцій складних конфігурацій: С-подібні, Г-подібні, Т-подібні (в плані)), реалізація нестандартних композицій для зменшення відстані між будинками, зважаючи на норми інсоляції, а також чітке відокремлення пішохідних і транспортних зон з очевидним домінуванням перших (у «ПК» є власна велика пішохідна алея) [9, с. 542].

Загальна кольорова гама (типова для будівель «ПК») – це поєднання світло- і темно-коричневого, жовтого й різноманітних відтінків помаранчевого кольорів. У більш пізніх новобудовах кварталу можуть використовуватися й інші значно яскравіші кольори – аж до помаранчево-червоного.

Серед арт-форм (див. рис. 3), які прикрашають житловий простір «ПК», можна виділити такі:

- декорації на фасадах будинків, здійснені шляхом кольорового зонування окремих житлових приміщень, а також вікон і дверей;

а)

б)

Рис. 2. Малоповерховий житловий простір у «Петровському кварталі»

Рис. 3. Арт-форми у внутрішніх двориках у «Петровському кварталі»

- художньо оформлені дитячі майданчики (при цьому, як і у «ПК» у цілому, переважають теплі та яскраві кольори – червоний, жовтий, помаранчевий);
- невеликі фігурки казкових героїв (тваринок, гномиків, інших вигаданих істот) поблизу дитячих майданчиків;
- декорації на даху дитячого садочка у вигляді флюгерів-півників;
- ковани прикраси на металевих конструкціях забору навколо «ПК»;
- прикраси на ліхтарях, що мають вигляд кованих зображень котів;
- художньо оформлені зони відпочинку (лавочки, квітники тощо) на центральній алеї кварталу;

- інсталяції з каміння поблизу центрального входу в «ПК»;
- художньо підібрані композиції з насаджених квітів і декоративних кущів.

Матеріалами, що використовуються для створення арт-форм, є мідь і метал (ковані форми), каміння, дерева і рослини (декоративні насадження), пластик (елементи декору на дитячих майданчиках). При цьому застосовується підхід, запроваджений у подібних кварталах на Заході, коли при створенні територій безпосередньо поблизу будинків використовуються ті ж матеріали, що і для спорудження оточуючих житлових будівель (метал, скло, бетон, полірований камінь тощо). Означений прийом забезпечує зоровий

зв'язок із навколишніми архітектурними формами. Водночас під час створення рекреаційного компонента прибудинкової території в «ПК» застосовуються насамперед не штучні, а природні елементи (рослинність, каміння, пісок тощо). Таким чином формуються невеликі захищені зелені зони і садки [8, с. 209-210].

Варто зауважити, що в «ПК» недостатньо активно використовується такий прийом формування рекреаційного / творчого середовища як геопластика (зміна ландшафту за допомогою формування штучного рельєфу), а також здійснення скульптурних акцентів.

Необхідно звернути увагу й на важливість арт-форм на дитячих майданчиках «ПК», за допомогою яких (інсталяції з квітів і кущів, елементи оздоблення дитячих атракціонів, гірок тощо) майданчики стають цілком гармонійними з навколишнім ландшафтом. Отже, ландшафтна композиція чи елемент декору виконує роль арт-об'єкта, що гармоніює з предметним оточенням і забезпечує високий рівень геопластики простору [8, с. 208].

Безумовно, арт-форми не є найважливішими елементами художнього оформлення житлового кварталу, адже значну увагу сучасні забудовники все ж звертають на функціональність споруд. Водночас арт-об'єкти є прикрасами не лише будинків, а й місць громадського відвідування.

Подібні арт-форми в житлових просторах є не лише проявом креативності архітекторів і дизайнерів, а й роблять житло привабливим для його мешканців. Саме ці елементи сприяють тому, що житель прагне знову і знову повернутися до своєї оселі. Зрештою, слід зауважити, що арт-форми є комерційною конкурентною перевагою цього та подібних житлових кварталів порівняно з іншими, а також зі старою (радянською) забудовою. Таким чином, арт-об'єкти активно використовуються маркетологами і PR-фахівцями для реклами та зв'язків із громадськістю означених житлових комплексів.

Висновки. Отже, проаналізувавши сучасні арт-форми в системі організації житлового простору, можемо зробити такі висновки:

- житловий простір є цілісною системою постійного мешкання людини як біологічної і соціальної істоти, що характеризується сукупністю умов, необхідних для комфортного проживання (власне сам будинок з усіма його компонентами, прибудинкова територія, місця громадського відвідування тощо). До арт-форм можна віднести низку матеріальних об'єктів, зокрема просторові композиції малих форм, твори декоративно-прикладного мистецтва, дрібної пластики та скульптури. Однак поняття «арт-форма» поки що не має усталеного наукового визначення;

- передовими тенденціями спорудження об'єктів житлового простору є розподіл пішохідних і транспортних зон (за умов наявності безпечних коридорів), розмежування особистого і громадського простору, розташування громадських і торговельних закладів різного призначення на перших поверхах, ефективне використання складного рельєфу, залучення екологічних матеріалів;

- прикладом успішного конструювання комфортного і сучасного житлового простору є ЖК «Петровський квартал» у передмісті Києва, в оформленні якого активно використовуються численні арт-форми й арт-об'єкти, причому найактивніше –

на дитячих майданчиках та інших територіях, призначених для дітей, парковій алеї кварталу, а також поблизу різноманітних громадських місць. Кольорова гама цих арт-форм повною мірою співпадає з кольором житлових будівель, а матеріалами, що використовуються для їх створення, є мідь, метал, каміння, дерево, пластик. Також до арт-форм можна віднести художні композиції з декоративних рослин.

Заявлена наукова проблематика є досить багатогранною і має значні **перспективи подальших досліджень**. Так, подальшого вивчення потребують окремі практичні аспекти різноманітних рішень мистецького оформлення житлового простору (наприклад, з урахуванням національного колориту) в різних регіонах нашої країни, а також за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аккаш О. Українське візуальне мистецтво та можливості концептуалізації сучасності / О. Аккаш // Сучасне мистецтво. – 2016. – Вип. 12. – С. 31–42.
2. Давиденко В. В. Типи позаквартирних приміщень та ступені доцільності їх розміщення в структурі житлового будинку і прибудинкової території / В. В. Давиденко // Містобудування та територіальне планування. – 2013. – Вип. 50. – С. 134–139.
3. Зиміна С. Б. Засоби функціонального зонування громадського і житлового простору / С. Б. Зиміна // Архітектурний вісник КНУБА. – 2014. – Вип. 1. – С. 232–242.
4. Кісіль М. В. Концепції формоутворення костюма в західноєвропейському дизайні ХХ століття: витоки, розвиток, тенденції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав. : спец. 17.00.07 / Кісіль Марина Володимирівна ; Харк. держ. акад. дизайну і мистец. – Х., 2010. – 20 с.
5. Мastroва А. А. Принципи включення образно-пластичних форм у простір інтер'єру / А. А. Мastroва, Г. М. Хавхун // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2017. – Вип. 47. – С. 527–531.
6. Матеріали сайту ЖК «Петровський квартал» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novbud.com.ua>.
7. Рижова І. С. Smart-технології як фактор розвитку сучасного дизайну / І. С. Рижова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2017. – Вип. 69. – С. 174–184.
8. Смірницька Л. В. Естетичне формування прибудинкових територій / Л. В. Смірницька // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2016. – № 44. – С. 207–211.
9. Тромса Є. В. Особливості архітектурно-планувальної організації середньоповерхової житлової забудови підвищеної щільності / Є. В. Тромса, О. А. Хлюпін // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2017. – Вип. 47. – С. 541–546.
10. Garmory N. Spaces out: a guide to award winning contemporary spaces in UK / N. Garmory, R. Tennant // Architectural Press. – Oxford, 2005. – 128 p.
11. Wolley H. Urban open spaces / H. Wolley. – London : Spon Press, 2003. – 260 p.

Дата надходження до редакції: 31.05.2018 р.